

The Monadology

∞ Infinite Monad Theory by philosopher
Gottfried Wilhelm Leibniz.

Satura rādītājs

1. Ievads

2. Monadoloģija

§ 1 Monādes Definēšana: Vienkāršā Substantija

§ 2 Realitātes Pamats: Kāpēc Vienkāršām Substantijām Jāpastāv

§ 3 Patiesie Nedalāmie Dabas Atomu

§ 4 Mūžība pēc Dabas: Monādes Nevar Iznīkt

§ 5 Mūžība pēc Izcelsmes: Monādes Nevar Dabīgi Veidoties

§ 6 Dievišķās Radīšanas un Iznīcināšanas Nepieciešamība

§ 7 Logu Bez Monāde: Nav Patiesas Ārējas Ietekmes

§ 8 Kāpēc Monādēm Ir Jābūt Īpašībām, lai Izskaidrotu Izmaiņas

§ 9 Atšķiramo Lietu Identitātes Princips

§ 10 Visu Radīto Lietu Iekšējā Mainīgums

§ 11 Visu Dabisko Izmaiņu Iekšējais Avots

§ 12 Izmaiņu Principa un Tā Specifikas Nepieciešamība

§ 13 Daudzums Vienotībā: Kā Vienkārša Būtne Var Mainīties

§ 14 Uztveres (Nesamaņas) Ieviešana un Atšķirība no Samaņas

§ 15 Centība: Iekšējais Spēks, Kas Virza Izmaiņas

§ 16 Dvēsele kā pierādījums daudzveidībai vienkāršā vielā

§ 17 Materiālisma atspēkošana: Uztvere nav mehāniska

§ 18 Entelehija: Monādu iekšējā pilnība un pašpietiekamība

§ 19 Dvēseļu gradācijas: No kailām monādēm līdz apzinātiem prātiem

§ 20 Pagaidu bezsamaņas stāvoklis

§ 21 "Mazo uztveru" nemitīgā realitāte

§ 22 Stāvokļu nepārtrauktības likums

§ 23 Neapzinātu uztveru pierādījums no apziņas

§ 24 Kailo monāžu stāvoklis: Pastāvīgs apmulsums

§ 25 Kā orgāni rada izteiktu uztveri dzīvniekiem

- § 26 Empīriskās spriešanas: Kā atmiņa imitē prātu
- § 27 Spēcīgas iedomās avots
- § 28 Cilvēki kā empīriki lielākajā daļā darbību
- § 29 Atšķirīgā saprāta iezīme: nepieciešamās patiesības
- § 30 Kā refleksīvās darbības noved pie Dieva un metafizikas izpratnes
- § 31 Pirmais lielais princips: Pretrunas princips
- § 32 Otrais lielais princips: Pietiekamā iemesla princips
- § 33 Divas patiesību jomas: Nepieciešamās pretī nejaušajām
- § 34 Nepieciešamo patiesību analītiskais modelis
- § 35 Analīzes pamats: Vienkāršās idejas un identiskās patiesības
- § 36 Pietiekamā iemesla principa piemērošana nejaušiem faktiem
- § 37 Nejaušo iemeslu bezgalīgā regresa
- § 38 Nepieciešamība pēc nepieciešamas būtnes kā galīgā iemesla
- § 39 Dieva vienotības un pietiekamības secinājums
- § 40 Nepieciešamās būtnes īpašības: Neierobežota un visa-reāla
- § 41 Dieva absolūtās un bezgalīgās pilnības definēšana
- § 42 Nepilnības izcelsme ierobežotajās būtnēs
- § 43 Dievs kā visas Iespējamības un Būtības Pamats
- § 44 Kāpēc Iespējamībai Nepieciešams Eksistējošs Nepieciešamais Būtnes
- § 45 A Priori (Ontoloģiskie) un A Posteriori (Kosmoloģiskie) Dieva Pierādījumi
- § 46 Dieva Intelektu pretī Gribai: Nepieciešamo Patiesību Nepašvaldīgā Daba
- § 47 Monāžu Nepārtrauktā Izvairošanās no Dieva
- § 48 Trīsvienīgā Dieva Struktūra un tās Atspoguļojums Monādēs
- § 49 Rīcība kā Skaidra Uztvere, Pārdzīvošana kā Miglota Uztvere
- § 50 Radījuma Pilnības un Aktivitātes Mērs
- § 51 Starpmonādiskās Ietekmes Daba: Ideāla un Dieva Starpniecība
- § 52 Rīcības un Pārdzīvošanas Relativitāte
- § 53 Pietiekamā Pamata Vajadzība Izvēlēties Vienu Iespējamo Pasauli
- § 54 Izvēles Kritēriji: Pilnības Pakāpes
- § 55 Labākās Pasaules Realizēšana ar Dievišķo Gudrību, Labestību un Varam

§ 56 Universāla Savstarpēja Izteiksme: Katra Monade Atspoguļo Visu Visumu

§ 57 Perspektīvisms: Dažādi Viena Visuma Skatījumi

§ 58 Optimalizācijas Formula: Maksimāla Daudzveidība, Maksimāla Kārtība

§ 59 Lielā Hipotēze, Kas Pastiprina Dieva Godību

§ 60 Kā Monade Atspoguļo Visu Visumu no Savas Ierobežotās Perspektīvas

§ 61 Izteiksmes Fiziskais Pamats: Visas Matērijas Savstarpējā Saistība

§ 62 Ķermenis kā Dvēseles Izteiksmes Starpnieks

§ 63 Dvēseles un Organiskā Ķermeņa Savienība Veido Dzīvu Būtni

§ 64 Bezgalīgā Dabīgo Mašīnu Sarežģītība Pretī Mākslīgajām

§ 65 Matērijas Faktiska Bezgalīgā Dalīšana

§ 66 Dzīvības pilnība katrā matērijas daļā

§ 67 Dzīvības bezgalīgā rekursija: pasaules pasaulēs

§ 68 Dzīvība ir visuresoša, pat šķietami "nedzīvā" matērijā

§ 69 Haosa un neauglības ilūzija

§ 70 Dzīvo būtnu hierarhija: dominējošās un pakārtotās monādes

§ 71 Pret fiksētu matēriju: ķermenis ir nepārtrauktā plūsmā

§ 72 Metamorfoze, nevis dvēseļu pārvietošanās (metempsihoze)

§ 73 Nav īstas radīšanas vai nāves, tikai transformācija

§ 74 Prefigurācija: dzīvnieks jau atrodas sēklā

§ 75 Spermatiskie dzīvnieki un nedaudzie "izredzētie"

§ 76 Katram dzīvniekam piemīt dabiska mūžīgums

§ 77 Dvēseles un paša dzīvnieka neiznīcināmība

§ 78 Atbilde uz prāta-ķermeņa problēmu: iepriekš noteiktā harmonija

§ 79 Efektīvo un gala cēloņu valstu harmonija

§ 80 Deskarta kļūdas labošana dvēseles-ķermeņa mijiedarbībā

§ 81 Iepriekšnoteiktās harmonijas kopsavilkums

§ 82 Racionālo dvēseļu īpašā radīšana

§ 83 Gari kā Dieva tēli, spējīgi izziņai un radīšanai

§ 84 Dieva attiecības ar Gariem: Valdnieks un Tēvs

§ 85 Kulminācija: Dieva pilsēta

§ 86 Morālā pasaule kā Dieva augstākā meistardarbs

§ 87 Augstākā harmonija: Starp dabu un žēlastību

§ 88 Dabiskie notikumi kalpo morāliem mērķiem

§ 89 Universa mehāniskā taisnīgums

§ 90 Dievišķā griba un labākās iespējamās pasaules īstenošanās

Izdrukāts 2025. gada 22. novembris

<https://lv.cosmicphilosophy.org/books/leibniz-monadology/>

NODAĻA 1.

Ievads

Monadoloģija (1714) no Gotfrīda Vilhelma Leibnica

1 714. gadā vācu filozofs Gotfrīds Vilhelms Leibnics izvirzīja teoriju par ∞ bezgalīgajām monādēm. Monadoloģija (franču: La Monadologie) ir viens no Leibnica pazīstamākajiem darbiem viņa vēlākajā filozofijā. Tā ir īsa teksta darbs, kas apmēram 90 punktos izklāsta metafiziku par vienkāršām vielām jeb ∞ bezgalīgajām monādēm.

Savā pēdējā uzturēšanās laikā Vīnē no 1712. gada līdz 1714. gada septembrim Leibnics franču valodā sarakstīja divus īsus darbus, kas bija domāti kā viņa filozofijas īsi izklāsti. Pēc viņa nāves franču valodā Nīderlandē parādījās „*Principes de la nature et de la grâce fondés en raison*“, kas bija domāts prinča Eizenija Savojieša vajadzībām. Filozofs Kristiāns Volfs un līdzstrādnieki publicēja otra teksta tulkojumus vācu un latīņu valodās, kas kļuva pazīstams kā „*Monadoloģija*“.

Grāmatas publikācija par CosmicPhilosophy.org tika tulkota 42 valodās no oriģinālā franču teksta, izmantojot jaunākās 2024./2025. gada AI tehnoloģijas. Jauno vācu un angļu tulkojumu kvalitāte var konkurēt ar oriģinālajiem 1720. gada tulkojumiem. Daudzām valodām šī publikācija ir pasaules pirmats.

NODAĻA 2.

Monadologija

Autors Gotfrīds Vilhelms Leibnics, 1714

Principia philosophiæ seu theses in gratiam principis Eu-genii
conscriptæ

§ 1

Monāde, par kuru šeit runāsim, nav nekas cits kā vienkārša substantija, kas ietilpst saliktajās; vienkārša, tas ir, bez daļām (*Théod.*, § 10⁴).

§ 2

Un ir jāpastāv vienkāršām substantijām, tā kā pastāv saliktas; jo saliktais nav nekas cits kā daudzums vai *aggregāts* no vienkāršajiem.

§ 3

Tur, kur nav daļu, nav ne apjoma, ne forma, ne iespējamās dalāmības. Un šīs Monādes ir patiesie Dabas atomi, īsi sakot, lietu elementi.

§ 4

Nav arī jābaidās no izšķīdšanas, un nav nevienas iedomājamās metodes, kā vienkārša substantija varētu dabiski iznīkt (§ 89).

§ 5

Tā paša iemesla dēļ nav dabiska veida, kā vienkārša substantija varētu sākties, jo to nevar izveidot ar sastāvu.

§ 6

Tātad var teikt, ka Monādes nevar ne sākties, ne beigties kārtīgi, bet vienīgi pēkšņi – tās var sākties tikai ar radīšanu un beigties tikai ar iznīcināšanu; turpretī saliktais sākas vai beidzas pa daļām.

§ 7

Nav arī iespējams izskaidrot, kā Monādi varētu mainīt vai pārveidot citai radītai būtnei tās iekšienē; jo tajā neko nevar pārvietot, ne iedomāties nekādu iekšēju kustību, ko varētu ierosināt, vadīt, palielināt vai samazināt; atšķirībā no saliktajām būtnēm, kur notiek izmaiņas starp daļām. Monādēm nav logu, caur kuriem kaut kas varētu ieiet vai iziet. Akcidenti nevar atdalīties, ne klejot ārpus substantijām, kā to darīja scholastiku jūtīgie sugi. Tātad ne substantija, ne akcidents nevar no ārpuses iekļūt monādē.

§ 8

Tomēr Monādēm ir jābūt noteiktām īpašībām, pretējā gadījumā tās nebūtu pat būtnes. Ja vienkāršās substantijas nemainītos pēc īpašībām, nebūtu iespējams pamanīt izmaiņas lietās; jo tas, kas ir saliktajā, var nākt tikai no vienkāršajām sastāvdaļām; bez īpašībām monādes būtu neatšķiramas, jo tās arī daudzumā neatšķiras. Tādēļ pilnā pasaulē katra vieta kustības laikā saņemtu

tikai ekvivalentu tam, kas tai bijis, un viens stāvoklis būtu *neatšķirams* no otra.

§ 9

Ir nepieciešams, lai katra Monāde atšķirtos no citas. Jo dabā nekad nav divu būtņu, kas būtu pilnīgi vienādas un kurās nevarētu atrast iekšēju atšķirību vai pamatu iekšējai apzīmēšanai.

§ 10

Arī es uzskatu par pieņemtu, ka visa radītā būtne ir pakļauta izmaiņām, tātad arī radītā Monāde, un ka šīs izmaiņas katrā notiek nepārtraukti.

§ 11

No teiktā izriet, ka Monāžu dabiskās izmaiņas nāk no *iekšēja principa*, jo ārēja cēlonis nevar ietekmēt to iekšieni (§ 396, § 900).

§ 12

Bet papildus izmaiņu principam ir jābūt arī *mainīgā detaļām*, kas savā ziņā nosaka vienkāršo substantiju specifikāciju un daudzveidību.

§ 13

Šī detaļa apņem daudzumu vienotībā jeb vienkāršajā. Jo visām dabiskām izmaiņām notot pakāpeniski, kaut kas mainās un kaut kas paliek; tādēļ vienkāršajā substantijā ir jābūt daudzveidīgiem kairinājumiem un sakariem, kaut arī tajā nav daļu.

§ 14

Pārejošais stāvoklis, kas apņem un atspoguļo daudzumu vienotībā jeb vienkāršajā substantijā, nav nekas cits kā *Uztvere*, kas jānošķir no statības vai samaņas, kā parādīsies turpmāk. Tieši šajā ziņā karteziāņi ir kļūduši, neievērojot uztveres, kurām nepievērš uzmanību. Tas arī lika viņiem uzskatīt, ka tikai gari ir Monādes un ka dzīvniekiem nav dvēseļu, kā arī citu Entelehiju; un ka viņi, tāpat kā vienkāršie cilvēki, sajaukuši ilgstošu miegainību ar nāvi stingrā nozīmē, kas viņus novedis pie scholastiskā aizsprieduma par pilnībā atdalītām dvēselēm un pat apstiprinājis slikti noskaņotus prātus dvēseļu mirstības uzskatos.

§ 15

Iekšējā principa darbība, kas izraisa izmaiņas vai pāreju no vienas uztveres uz otru, var tikt saukta par *Tieksmi*: ir taisnība, ka tieksme ne vienmēr var pilnībā sasniegt to uztveri, uz kuru tiecas, bet tā vienmēr no tās iegūst kaut ko un nonāk pie jaunām uztverēm.

§ 16

Mēs paši pieredzējam daudzveidību vienkāršajā vielā, kad atklājam, ka vismazākā apzinātā doma ietver dažādību objektā. Tādējādi visiem, kas atzīst, ka dvēsele ir vienkārša viela, jāatzīst šī daudzveidība Monādē; un kungs Bajls tam nebūtu bijis jāredz grūtības, kā tas notika viņa Vārdnīcas rakstā *Rorarius*.

§ 17

Turklāt ir jāatzīst, ka Uztvere un no tās atkarīgais ir *neizskaidrojams ar mehāniskām iemeslām*, tas ir, ar formām un kustībām. Un, iztēlojoties, ka pastāv Mašīna, kuras uzbūve liek domāt, just, uztvert; to var iedomāties palielinātu, saglabājot tos pašus mērogus, tā ka tajā var ieiet, kā dzirnavās. Un, ņemot to par pamatu, iekšēji to apmeklējot, tiks atrastas tikai detaļas, kas stumj viena otru, un nekad nekas, kas izskaidrotu uztveri. Tādējādi to ir jāmeklē vienkāršajā vielā, nevis saliktajā vai mašīnā. Arī vienkāršajā vielā var atrast tikai to, proti, uztveres un to izmaiņas. Tikai tajā arī var sastāvēt visas vienkāršo vielu iekšējās darbības (Préf. ***, 2 b⁵).

§ 18

Visām vienkāršajām vielām jeb Radītajām Monādēm varētu piešķirt nosaukumu Entelehijas, jo tām pašās ir zināma pilnība (*échousi to entelés*), tām piemīt pašpietiekamība (*autarkeia*), kas padara tās par savu iekšējo darbību avotiem un tā teikt bezmieselu automātiem (§ 87).

§ 19

Ja mēs vēlamies nosaukt par Dvēseli visu, kam ir *uztveres un tieksmes* vispārējā nozīmē, kā es tikko paskaidroju; tad visas vienkāršās vielas jeb Radītās Monādes varētu tikt sauktas par Dvēselēm; bet, tā kā sajūta ir kas vairāk nekā vienkārša uztvere, es piekrītu, ka vispārējais nosaukums Monādes un entelehijas pietiek vienkāršajām vielām, kurām būs tikai tas; un ka *Dvēseles* sauc tikai tās, kuru uztvere ir izteiktāka un pavadīta ar atmiņu.

§ 20

Jo mēs paši sevī pieredzējam stāvokli, kurā mēs neko neatceramies un nav izteiktas uztveres; piemēram, kad mēs zaudējam samaņu vai esam nomākti dziļā miegā bez sapņiem. Šajā stāvoklī dvēsele nepārprotami neatšķiras no vienkāršas Monādes; bet tā kā šis stāvoklis nav ilgstošs un dvēsele no tā izraujas, tā ir kaut kas vairāk (§ 64).

§ 21

Un no tā nekādā gadījumā neizriet, ka vienkāršā viela šajā brīdī būtu bez jebkādas uztveres. Tas pat nav iespējams iepriekš minēto iemeslu dēļ; jo tā nevar pazust, tā arī nevar pastāvēt bez kādas izjūtas, kas nav nekas cits kā tās uztvere: bet, kad ir liela daudzveidība mazu uztveru, kurās nav nekas izteikts, cilvēks ir apmulkis; piemēram, kad nepārtraukti griežas vienā virzienā vairākas reizes pēc kārtas, rodas reibonis, kas var izraisīt samaņas

zudumu un neļauj neko atšķirt. Un nāve dzīvniekiem uz laiku var dot šo stāvokli.

§ 22

Un, tā kā katra vienkāršās vielas pašreizējais stāvoklis ir dabisks tās iepriekšējā stāvokļa turpinājums, tādējādi tagadne satur sevī nākotni (§ 360);

§ 23

Tāpēc, tā kā, atmodoties no apmulsuma, cilvēks *apzinās* savas uztveres, viņam tās noteikti ir bijušas tūlīt pirms tam, kaut arī viņš tās neapzinājās; jo uztvere nevar dabiski rasties tikai no citas uztveres, kā kustība nevar dabiski rasties tikai no kustības (§ 401-403).

§ 24

No šejienes redzams, ka, ja mums nebūtu nekas nošķirts un tā teikt pacilāts, augstākās šķiras mūsu uztverēs, mēs vienmēr būtu apmulkusi. Un tas ir pilnīgi kailo Monāžu stāvoklis.

§ 25

Tāpat mēs redzam, ka Daba dzīvniekiem ir devusi pacilātas uztveres, rūpējusies tiem nodrošināt orgānus, kas savāc vairākus gaismas starus vai gaisa viļņus, lai tos padarītu efektīvākus,

apvienojot tos. Kaut kas līdzīgs notiek ožā, garšā un taustē, un, iespējams, daudzās citās mums nezināmās maņās. Un es drīz paskaidrošu, kā tas, kas notiek dvēselē, atspoguļo to, kas notiek orgānos.

§ 26

Atmiņa nodrošina dvēselēm savu veida *secīgumu*, kas imitē prātu, bet no tā ir jānošķiras. Tas ir tāpēc, ka mēs redzam, ka dzīvnieki, uztverot kaut ko, kas tos satriec un kam ir bijusi līdzīga uztvere iepriekš, ar savas atmiņas atveidojumu sagaida to, kas tai bija pievienots iepriekšējā uztverē, un tie tiecas uz tādām pašām sajūtām kā tad. Piemēram: parādot sunim nūju, tas atceras sāpes, ko tā tam nodarījusi, un rīc un bēg (Prélim.⁶, § 65).

§ 27

Un spēcīgā iedoma, kas tos satriec un saviļņo, nāk vai nu no iepriekšējo uztveru apjoma, vai daudzveidības. Jo bieži spēcīga iespaids iedarbība pēkšņi rada ilgas *ieraduma* vai daudzu atkārtotu viduvēju uztveru efektu.

§ 28

Cilvēki darbojas kā dzīvnieki, jo viņu uztveru secības veidojas tikai atmiņas principa dēļ; līdzīgi empīriskiem ārstiem, kuriem ir tikai praktiska pieredze bez teorijas; un mēs trīs ceturtdaļās savu darbību esam tikai empīriķi. Piemēram, kad gaidām, ka rīt būs

diena, mēs rīkojamies empīriski, jo tā vienmēr ir noticis līdz šim. Tikai astronoms to spriež ar saprātu.

§ 29

Bet nepieciešamo un mūžīgo patiesību zināšana ir tas, kas mūs atšķir no vienkāršiem dzīvniekiem un dod mums *Saprātu* un zinātnes; paceļot mūs uz pašu sevis un Dieva izziņu. Un to mēs saucam par saprātīgo dvēseli jeb *Garu*.

§ 30

Arī ar nepieciešamo patiesību zināšanu un to abstrakcijām mēs tiekam pacelti uz refleksīvajām darbībām, kas liek mums domāt par to, ko sauc par "es", un apsvērt, kas atrodas mūsos: tā, domājot par sevi, mēs domājam par Esību, Substanci, vienkāršo un salikto, nemateriālo un pat pašu Dievu; saprotot, ka tas, kas mūsos ir ierobežots, Viņā ir bez robežām. Un šīs refleksīvās darbības veido mūsu pamatargumentus (*Théod.*, Préf. *, 4, a⁷)

§ 31

Un no tā nepavisam neseko, ka vienkāršā substancija būtu bez jebkādas uztveres. Mūsu argumenti balstās *uz diviem lieliem principiem*: pretrunas principu, ar kura spēku mēs par *nepatiesu* atzīstam to, kas to ietver, un patiesu – to, kas ir pretējs vai pretrunā ar nepatieso (§ 44, § 196).

§ 32

Un *pietiekamā iemesla* principu, ar kura spēku mēs uzskatām, ka neviens fakts nevar būt patiesš vai eksistējošš, neviena patiesa apgalvojuma nav bez pietiekama iemesla, kāpēc tas ir tā, nevis citādi. Lai gan šie iemesli lielākoties mums nevar būt zināmi (§ 44, § 196).

§ 33

Ir arī divu veidu *patiesības*: *Saprāta* un *Fakta*. *Saprāta* patiesības ir nepieciešamas, un to pretstats nav iespējams, bet *Fakta* patiesības ir nejaušas, un to pretstats ir iespējams. Kad patiesība ir nepieciešama, tās iemeslu var atrast ar analīzi, sadalot to vienkāršākās idejās un patiesībās, līdz nonākam pie sākotnējām (§ 170, 174, 189, § 280–282, § 367. *Abrégé object.* 3).

§ 34

Tā matemātiķi ar analīzi reducē *spekulatīvos teorēmus* un praktiskos kanonus uz *Definīcijām, Aksiomām un Pieprasījumiem*.

§ 35

Visbeidzot ir *vienkāršas idejas*, kuras nevar definēt; ir arī aksiomas un pieprasījumi, vai īsāk sakot, *pirmatnējie principi*, kurus nevar pierādīt un kuriem tas nav vajadzīgs; un tie ir *identiski*

apgalvojumi, kuru pretstats ietver skaidru pretrunu (§ 36, 37, 44, 45, 49, 52, 121-122, 337, 340-344).

§ 36

Bet *pietiekams iemesls* jāatrod arī *nejaušajās vai faktu patiesībās*, proti, radīto būtnu universālā notiekošajā; kur sadalīšana atsevišķos iemeslos varētu aiziet bezgalīgā detalizācijā, dēļ dabas lietu milzīgās daudzveidības un ķermeņu bezgalīgās dalāmības. Bezgalīgs skaits formu un kustību – tagadnes un pagātnes – ietekmē manas pašreizējās rakstīšanas efektīvo cēloni; un bezgalīgs skaits manas dvēseles nelielu tieksmju un dispozīciju – tagadnes un pagātnes – ietekmē galīgo cēloni.

§ 37

Un tā kā visa šī *detalizācija* ietver tikai citus agrākus nejaušos vai detalizētākus elementus, kuriem katram atkal nepieciešama līdzīga analīze, mēs neesam tuvāk mērķim: pēdējam vai pietiekamajam iemeslam jāatrodas ārpus šīs nejaušību detalizācijas virknes vai *ķēdes*, lai cik bezgalīga tā būtu.

§ 38

Un tā lietu pēdējam iemeslam jāatrodas nepieciešamā substancē, kurā pārmaiņu detaļas pastāv tikai augstākā nozīmē, kā avotā: un to mēs saucam par Dievu (§ 7).

§ 39

Tā kā šī substance ir pietiekams iemesls visai šai savstarpēji saistītajai detalizācijai: *ir tikai viens Dievs, un šis Dievs pietiek.*

§ 40

Var arī spriest, ka šī augstākā substance, kas ir vienīgā, universāla un nepieciešama, tā kā ārpus tās nav nekā no tās neatkarīga, un tā ir vienkārša iespējamās esības turpinājums, ir neierobežota un satur visu iespējamo realitāti.

§ 41

No tā izriet, ka Dievs ir absolūti pilnīgs; *pilnība* nav nekas cits kā pozitīvās realitātes apjoms, ņemot precīzi, izņemot robežas ierobežotajās lietās. Un tur, kur nav robežu – proti, Dievā – pilnība ir absolūti bezgalīga (§ 22, Préf. *, 4 a).

§ 42

No tā arī izriet, ka radītās būtnes savu pilnību iegūst no Dieva ietekmes, bet savu nepilnību – no savas dabas, kas nespēj būt neierobežota. Jo tieši ar to tās atšķiras no Dieva. Šī radīto būtņu *pirmatnējā nepilnība* izpaužas ķermeņu *dabiskajā inercijā* (§ 20, 27–30, 153, 167, 377 e.v.).

§ 43

Tāpat ir taisnība, ka Dievā ir ne tikai eksistenču avots, bet arī būtību avots, ciktāl tās ir reālas, jeb tas, kas ir reāls iespējamībā. Tas ir tādēļ, ka Dieva saprāts ir mūžīgo patiesību apgabals jeb idejas, no kurām tās ir atkarīgas, un bez Viņa iespējamībās nebūtu nekā reāla – ne tikai nekas eksistējošs, bet arī nekas iespējams (§ 20).

§ 44

Jo noteikti ir nepieciešams, ka, ja pastāv realitāte būtībā vai iespējamībā, jeb mūžīgajās patiesībās, šai realitātei jābūt pamatotai kaut kā eksistējošā un aktuālā; un tādējādi Nepieciešamā Būtnes eksistencē, kurā būtība ietver eksistenci, jeb kurā pietiek būt iespējamam, lai būtu aktuāls (§ 184–189, 335).

§ 45

Tādējādi tikai Dievs (jeb Nepieciešamā Būtne) piemīt šai privilēģijai, ka Viņam jāeksistē, ja Viņš ir iespējams. Un tā kā nekas nevar novērst to iespējamību, kam nav robežu, noliegumu un līdz ar to pretrunu, tas vien pietiek, lai pazītu Dieva eksistenci a priori. Mēs to esam pierādījuši arī ar mūžīgo patiesību realitāti. Bet nupat mēs to pierādījām arī a posteriori, jo eksistē kontingentas būtnes, kurām nevar būt savas pēdējās vai pietiekamās iemeslas, kā ne citur kā nepieciešamajā būtnē, kam ir iemesls savā eksistencē pašā.

§ 46

Tomēr nevajadzētu iedomāties ar dažiem, ka mūžīgās patiesības, būdamas atkarīgas no Dieva, ir patvaļīgas un atkarīgas no Viņa gribas, kā, šķiet, to uzskatīja Dekarts un pēc tam kungs Puāre. Tas attiecas tikai uz kontingentajām patiesībām, kuru princips ir *piemērotība* vai *labākā* izvēle; turpretī nepieciešamās patiesības atkarīgas tikai no Viņa saprāta un ir tā iekšējais objekts (§ 180–184, 185, 335, 351, 380).

§ 47

Tādējādi tikai Dievs ir pirmatnējā vienība jeb oriģinālā vienkāršā būtība, no kuras visas radītās vai atvasinātās Monādes rodas, kā saka, ar Dievišķības nepārtrauktiem starojumiem no brīža brīdī, ierobežotas pēc radījuma uztveres, kurai pēc būtības ir jābūt ierobežotai (§ 382–391, 398, 395).

§ 48

Dievā ir *Spēks*, kas ir visa pamats, tad *Zināšanas*, kas satur ideju detaļas, un visbeidzot *Griba*, kas veic pārmaiņas vai radījumus saskaņā ar labākā principu (§ 7,149–150). Un tas atbilst tam, kas radītajās monādēs veido subjektu vai pamatu: uztveres spējas un tieksmes spējas. Bet Dievā šīs īpašības ir absolūti bezgalīgas vai pilnīgas; savukārt radītajās Monādēs jeb entelehijās (jeb perfecti habies, kā Hermolajs Barbars šo vārdu tulkot) tās ir tikai atdarinājumi, atbilstoši esošajai pilnībai (§ 87).

§ 49

Radījums tiek uzskatīts par *rīkojošu* ārpasaulē, ciktāl tas ir pilnīgs, un *pārdzīvojošu* no cita, ciktāl tas ir nepilnīgs. Tādējādi *rīcība* tiek piedēvēta Monādei, kad tai ir skaidras uztveres, un *pārdzīvošana* – kad tai ir miglotas uztveres (§ 32, 66, 386).

§ 50

Un viens radījums ir pilnīgāks par citu, jo tajā atrodams tas, kas kalpo a priori pamatojumam tam, kas notiek otrā, un tieši tāpēc saka, ka tas iedarbojas uz otru.

§ 51

Bet vienkāršās būtībā pastāv tikai ideāla ietekme no vienas monādes uz otru, kurai var būt ietekme tikai ar Dieva iejaukšanos, jo Dieva idejās monāde pamatoti prasa, lai Dievs, regulējot citas no lietu sākuma, ņemtu to vērā. Jo tā kā radītā Monāde nevar izdarīt fizisku ietekmi uz citas iekšieni, tikai šādā veidā viena var būt atkarīga no otras (§ 9, 54, 65–66, 201. Saīsināts ieb. 3).

§ 52

Un tieši tāpēc starp radījumiem rīcības un pārdzīvošanas ir savstarpējas. Jo Dievs, salīdzinot divas vienkāršas būtības, katrā atrod iemeslus, kas piespiež Viņu pielāgot otru; un līdz ar to tas, kas ir *aktīvs* dažos aspektos, ir *pasīvs* pēc citiem skatījumiem: *aktīvs* tik cik tajā skaidri pazīstamais kalpo pamatojumam tam,

kas notiek citā; un *pasīvs* tik cik iemesls tam, kas notiek tajā, atrodas citā skaidri pazīstamajā (§ 66).

§ 53

Tā kā Dieva Idejās pastāv bezgalīgi daudz iespējamo pasaules un var eksistēt tikai viena, Dieva izvēlei jābūt pietiekamam iemeslam, kas Viņu novirza uz vienu, nevis uz otru (§ 8, 10, 44, 173, 196 utt., 225, 414–416).

§ 54

Un šis iemesls var atrasties tikai *piemērotībā* jeb tās pasaules pilnības pakāpēs; katram iespējamam piemīt tiesības pretendēt uz eksistenci atbilstoši tajā ietvertajai pilnībai (§ 74, 167, 350, 201, 130, 352, 345 utt., 354).

§ 55

Tas ir iemesls, kāpēc pastāv labākais: Dieva gudrība to atklāj, Viņa labestība to izvēlas, un Viņa vara to rada (§ 8,7, 80, 84, 119, 204, 206, 208. Abrégé obj. 1, obj. 8).

§ 56

Šī *sasaiste* jeb saskaņošanās starp visām radītajām lietām liek katrai vienkāršajai substancēm izteikt visas pārējās attiecībās, tādējādi tā kļūst par dzīvu un mūžīgu Visuma spoguļi (§ 130,360).

§ 57

Tāpat kā viena pilsēta no dažādiem virzieniem izskatās pavisam citāda un it kā perspektīvi pavairotā, tāpat bezgalīgā vienkāršo substanču daudzveidībā ir it kā daudzi atsevišķi visumi, kas tomēr ir tikai viena Visuma perspektīvas, atkarībā no katras Monades skatpunkta.

§ 58

Tas ir veids, kā iegūt pēc iespējas vairāk daudzveidības, bet ar vislielāko iespējamo kārtību, proti, tas ir veids, kā sasniegt pēc iespējas vairāk pilnības (§ 120, 124, 241 sekojošie, 214, 243, 275).

§ 59

Tikai šī hipotēze (kuru uzdrīkstos apgalvot kā pierādītu) pienācīgi atklāj Dieva lielisko: to kungs Beils atzina, kad savā Vārdnīcā (rakstā *Rorarius*) izteica iebildumus, pat bija kārdināts domāt, ka es Dievam piešķiru pārāk daudz un vairāk nekā iespējams. Bet viņš nevarēja minēt nevienu iemeslu, kāpēc šī universālā harmonija, kas liek katrai substantai precīzi izteikt visas pārējās caur savām attiecībām, būtu neiespējama.

§ 60

Turklāt no iepriekš minētā redzamas a priori iemesli, kāpēc lietas nevarētu noritēt citādi. Jo Dievs, regulējot visu, ņēma vērā katru

daļu, īpaši katru monadi, kuras reprezentatīvā daba neļauj tai aprobežoties tikai ar dažu lietu atspoguļošanu; lai gan šis atspoguļojums ir neskaidrs visā Visuma detalizitātē un skaidrs tikai nelielā lietu daļā, proti, tajās, kas ir vai nu tuvākās, vai lielākās attiecībā pret katru Monadi; citādi katra monade būtu Dievība. Monades nav ierobežotas objektā, bet gan objekta zināšanas modifikācijā. Tās visas neskaidri tiecas uz bezgalību, uz visumu; bet tās ir ierobežotas un atšķiramas pēc skaidro uztveru pakāpēm.

§ 61

Savienotās entītijas šajā ziņā saskan ar vienkāršajām. Jo, tā kā viss ir pilns – kas matēriju padara par saistītu veselumu – un tā kā pilnībā katra kustība ietekmē tālejos ķermeņus proporcionāli attālumam, katrs ķermenis tiek ietekmēts ne tikai tiešā kontaktā, bet arī netieši caur visu, kas notiek ar šiem kontaktķermeņiem. Tādējādi šī mijiedarbība sniedzas līdz jebkuram attālumam. Katrs ķermenis tāpēc nes sevī iespaidu no visa, kas notiek Visumā. Visredzīgais varētu katrā izlasīt, kas notiek visur, pat kas noticis vai notiks; novērojot tagadnē to, kas ir tāls gan laikā, gan telpā: *sumpnoia panta* (viss ir saistīts), kā teica Hipokrāts. Bet dvēsele var izlasīt sevī tikai to, kas tajā ir skaidri atspoguļots; tā nevar uzreiz atklāt visas savas krokas, jo tās sniedzas līdz bezgalībai.

§ 62

Tādēļ, lai gan katra radītā monade atspoguļo visu Visumu, tā skaidrāk atspoguļo tai īpaši piešķirto ķermeni, kura entēlēhiju tā veido: un tā kā šis ķermenis caur matērijas savienojumu pilnībā izsaka visu Visumu, dvēsele arī atspoguļo visu Visumu, atspoguļojot šo ķermeni, kas tai pieder īpašā veidā (§ 400).

§ 63

Ķermenis, kas pieder Monadei kā tās entēlēhija vai Dvēsele, kopā ar entēlēhiju veido to, ko var saukt par *dzīvu būtni*, un kopā ar dvēseli – to, ko sauc par *dzīvnieku*. Šis dzīvā būtna vai dzīvnieka ķermenis vienmēr ir organisks; jo tā kā katra Monade ir Visuma spogulis pēc savas dabas, un Visums ir sakārtots pilnīgā kārtībā, arī reprezentētajam – proti, dvēseles uztverēm un līdz ar to arī ķermenim – jābūt kārtībai, saskaņā ar kuru Visums tajā tiek atspoguļots (§ 403).

§ 64

Tādējādi katrs dzīvas būtnes organiskais ķermenis ir sava veida dievišķa mašīna vai dabīgs automāts, kas bezgalīgi pārspēj visas mākslīgās automātas. Jo cilvēka mākslas radīta mašīna nav mašīna katrā savā daļā. Piemēram: misiņa riteņa zobam ir daļas vai fragmenti, kas mums vairs nav nekas mākslīgs un kuriem vairs nav nekā, kas norādītu uz mašīnu attiecībā uz lietošanu, kurai ritenis bija paredzēts. Bet dabas mašīnas – proti, dzīvie ķermeņi – joprojām ir mašīnas savās sīkākajās daļās līdz

bezgalībai. Tas rada atšķirību starp Dabu un mākslu, proti, starp Dievišķo mākslu un mūsējo (§ 134, 146, 194, 483).

§ 65

Un dabas radītājs varēja pielietot šo dievišķo un bezgalīgi brīnišķīgo mākslu, jo katra matērijas daļa nav tikai bezgalīgi dalāma, kā senie atzina, bet arī faktiski bezgalīgi sadalīta, katra daļa turpmāk daļās, no kurām katrai ir sava kustība, citādi būtu neiespējami, lai katra matērijas daļa varētu izteikt visu Visumu (Prélim. [Disc. d. l. conform.], § 70. *Théod.*, §195).

§ 66

Tādējādi redzam, ka mazākajā matērijas daļā ir radījumu pasaule, dzīvo būtni, dzīvnieku, entelehiju, dvēseļu.

§ 67

Katru matērijas daļu var iedomāties kā dārzu pilnu augiem un kā dīķi pilnu zivīm. Bet katrs auga zars, katrs dzīvnieka loceklis, katra tā šķidruma piliens atkal ir tāds pats dārzs vai dīķis.

§ 68

Un lai gan zeme un gaiss, kas atrodas starp dārza augiem, vai ūdens, kas atrodas starp dīķa zivīm, nav ne augi, ne zivis; tie tomēr tos satur, bet visbiežāk mums neuztveramā smalkumā.

§ 69

Tādējādi Visumā nav ne neapstrādāta, ne neauglīga, ne mirušā, nav haosa, nav jucekļa, izņemot šķietamu; apmēram tāpat, kā dīķī no attāluma varētu redzēt jucekļīgu kustību un, tā teikt, zivju kūšanu, nespējot atšķirt pašas zivis.

§ 70

Tādējādi redzam, ka katram dzīvajam ķermenim ir dominējošā entelehija, kas dzīvniekam ir dvēsele; bet šī dzīvā ķermeņa locekļi ir pilni ar citiem dzīviem būtnēm, augiem, dzīvniekiem, no kuriem katram atkal ir sava entelehija vai dominējošā dvēsele.

§ 71

Bet nedrīkst iedomāties, kā daži, kuri ir maldīgi sapratuši manu domu, ka katrai dvēselei ir fiksēta matērijas masa vai daļa, kas tai pieder mūžīgi, un tāpēc tai pakļauti citi zemāki dzīvie, kas mūžīgi tai kalpo. Jo visi ķermeņi atrodas nepārtrauktā plūsmā kā upes; un daļas pastāvīgi tajos ieplūst un izplūst.

§ 72

Tādējādi dvēsele maina ķermeni tikai pamazām un pakāpeniski, tā ka tā nekad nav pēkšņi atņemta no visiem saviem orgāniem; un dzīvniekiem bieži notiek metamorfoze, bet nekad metempsihoze

vai dvēseļu pārvietošanās: arī nav pilnīgi atdalītu dvēseļu, ne arī ķermeņu bez gariem. Tikai Dievs ir no tām pilnīgi atdalīts.

§ 73

Tas arī izskaidro, kāpēc nekad nav ne pilnīgas radīšanas, ne pilnīgas nāves stingrā nozīmē, kas sastāv no dvēseles atdalīšanas. Un tas, ko mēs saucam par *Radīšanu*, ir attīstības un pieaugums; tāpat kā tas, ko mēs saucam par *nāvi*, ir ietīšana un samazināšanās.

§ 74

Filozofi ir bijuši ļoti mulsināti par formu, entelehiju vai dvēseļu izcelsmi; bet mūsdienās, kad ar precīziem pētījumiem par augiem, kukaiņiem un dzīvniekiem ir atklāts, ka dabas organiskie ķermeņi nekad nerodas no haosa vai pūšanas; bet vienmēr no sēklām, kurās, bez šaubām, bija kaut kāda *priekšforma*; ir secināts, ka ne tikai organiskais ķermenis jau tur bija pirms ieņemšanas, bet arī dvēsele šajā ķermenī, un vienā vārdā, pats dzīvnieks; un ka ar ieņemšanas palīdzību šis dzīvnieks tika tikai sagatavots lielai pārvērtībai, lai kļūtu par cita veida dzīvnieku.

§ 75

Dzīvnieki, no kuriem daži ar ieņemšanas palīdzību tiek pacelti līdz lielāko dzīvnieku pakāpei, var tikt saukti par *spermatiskiem*; bet tie no tiem, kas paliek savā sugā, proti, lielākā daļa, dzimst,

vairojas un tiek iznīcināti kā lielie dzīvnieki, un tikai neliels izredzēto skaits nonāk lielākā teātrī.

§ 76

Bet tā bija tikai puse patiesības: tāpēc esmu spriedis, ka, ja dzīvnieks nekad nedabīgi nesākas, tad tas arī nedabīgi nebeidzas; un ka ne tikai nebūs radīšanas, bet arī nebūs pilnīgas iznīcības, ne arī nāves stingrā nozīmē. Un šie a posteriori veiktie spriedumi, kas iegūti no pieredzes, pilnībā saskan ar maniem a priori atvasinātajiem principiem, kā minēts iepriekš.

§ 77

Tādējādi var teikt, ka ne tikai dvēsele (neiznīcināma Visuma spogulis) ir neiznīcināma, bet arī pats dzīvnieks, lai gan tā mašīna bieži daļēji iet bojā, un atstāj vai uzņem organiskos apvalkus.

§ 78

Šie principi man ir devuši iespēju dabiski izskaidrot dvēseles un organiskā ķermeņa savienību vai saskaņu. Dvēsele seko saviem likumiem un ķermenis arī saviem; un tie sastopas, pateicoties iepriekš noteiktajai harmonijai starp visām substancēm, jo tās visas ir viena un tā paša Visuma reprezentācijas.

§ 79

Dvēseles darbojas saskaņā ar gala cēloņu likumiem, vadoties pēc tieksmēm, mērķiem un līdzekļiem. Ķermenī darbojas saskaņā ar efektīvo cēloņu vai kustību likumiem. Un abas valstis, efektīvo cēloņu un gala cēloņu, ir savstarpēji harmoniskas.

§ 80

Descarts atzina, ka dvēseles nevar piešķirt spēku ķermeņiem, jo matērijā vienmēr ir vienāds spēka daudzums. Tomēr viņš uzskatīja, ka dvēsele var mainīt ķermeņu virzienu. Bet tas ir tāpēc, ka viņa laikā vēl nebija zināms dabas likums, kas nosaka, ka kopējais virziena daudzums matērijā paliek nemainīgs. Ja viņš to būtu ievērojis, viņš būtu nonācis pie manas iepriekšnoteiktās harmonijas sistēmas.

§ 81

Šī sistēma liek ķermeņiem rīkoties tā, it kā (kaut arī neiespējami) nemaz nebūtu dvēseļu; un dvēseles rīkojas tā, it kā nemaz nebūtu ķermeņu; un abi rīkojas tā, it kā viens ietekmētu otru.

§ 82

Kas attiecas uz Gariem jeb Racionālajām dvēselēm, lai gan es uzskatu, ka būtībā visos dzīvajos būtnos un dzīvniekos ir tas pats, kā tikko teicām (proti, ka dzīvnieks un dvēsele sākas tikai ar pasauli un arī nebeidzas ātrāk par pasauli), tomēr Racionālajiem dzīvniekiem ir šis īpašais: ka viņu mazie spermatiskie dzīvnieki,

kamēr tie ir tikai tādi, ir tikai parastas vai jutīgas dvēseles; bet tiklīdz tie, kas ir it kā izredzēti, pašreizējās ieņemšanas ceļā sasniedz cilvēka dabu, viņu jutīgās dvēseles tiek paceltas līdz saprāta pakāpei un Garu privilēģijai.

§ 83

Starp citām atšķirībām starp parastajām dvēselēm un Gariem, no kurām daļu jau esmu norādījis, ir arī šī: ka dvēseles kopumā ir dzīvi spoguļi vai radīto radījumu universa attēli; bet Gari ir arī paša Dieva jeb pašas dabas radītāja attēli: spējīgi izprast universa sistēmu un kaut ko no tās atdarināt ar arhitektoniskiem paraugiem; katrs Gars ir kā neliela dievība savā nozarē.

§ 84

Tieši tāpēc Gari spēj ieiet it kā Kopienā ar Dievu, un Viņš attiecībā uz viņiem ir ne tikai tas, kas izgudrotājs ir pret savu Mašīnu (kā Dievs ir attiecībā uz citiem radījumiem), bet arī tas, kas Valdnieks ir pret saviem pavalstniekiem, un pat Tēvs pret saviem bērniem.

§ 85

No šejienes viegli secināt, ka visu Garu kopumam jāveido Dieva pilsēta, proti, vispilnīgākā valsts, kas iespējama zem vispilnīgākā Monarha.

§ 86

Šī Dieva pilsēta, šī patiesi universālā Monarhija ir Morāla pasaule dabiskās pasaules iekšienē, un tas ir vissublimākais un vissvētākais Dieva darbos: un tieši tajā slēpjas patiesā Dieva godība, jo tā nemaz nebūtu, ja Viņa lielums un labestība netiktu pazīti un apbrīnoti garu; arī attiecībā uz šo dievišķo Pilsētu Viņam piemīt patiesa Labestība, turpretī Viņa gudrība un spēks parādās visur.

§ 87

Tā kā mēs iepriekš esam izveidojuši pilnīgu harmoniju starp diviem dabiskajiem valstībām, vienu Efektīvo cēloņu, otru Mērķcēloņu, mums šeit jāatzīmē vēl viena harmonija starp Dabas fizisko valstību un Žēlastības morālo valstību, proti, starp Dievu, kas uzskatāms par Universa Mašīnas Arhitektu, un Dievu, kas uzskatāms par Dievišķo Garu Pilsētas Monarhu (§ 62, 74, 118, 248, 112, 130, 247).

§ 88

Šī Harmonija nodrošina, ka lietas pašas pa dabas ceļiem noved pie Žēlastības, un ka šī planēta, piemēram, dabiskā ceļā ir jāiznīcina un jāatjauno brīžos, kad to pieprasa Garu pārvalde; dažu sodīšanai un citu atalgošanai (§ 18 un sekojošās, 110, 244-245, 340).

§ 89

Var arī teikt, ka Dievs kā Arhitekts visā apmierina Dievu kā Likumdevēju; un ka tāpēc grēkiem dabiskā kārtībā jānēs sev līdzīgu sodu; un pats lietu mehāniskās struktūras spēka dēļ; un ka tāpat skaisti darbi dabiskā ceļā pievilks savu atalgojumu attiecībā uz ķermeņiem; lai gan tas nevar un nevajadzētu notikt vienmēr uzreiz.

§ 90

Visbeidzot, zem šīs pilnīgās pārvaldes nebūtu nevienas labas Darbības bez atalgojuma, neviena slikta bez soda: un visam jāizdodas labāko labā; proti, to cilvēku, kuri šajā lielajā Valstī nav neapmierināti, kuri, pildījuši savu pienākumu, paļaujas uz Dieva gribu, un kuri pienācīgi mīl un atdarina Visu labā Radītāju, baudot Viņa pilnību apsvērumu saskaņā ar patiesās tīrās mīlestības dabu, *kas liek gūt prieku no mīlo cilvēku laimes. Tas mudina gudros un cēlcilvēkus strādāt pie visa, kas šķiet saskanīgs ar pieņemamo dievišķo gribu, jeb iepriekšējo gribu; un tomēr apmierināties ar to, ko Dievs faktiski ļauj notikt ar savu slēpto gribu, izrietošo un izšķirošo gribu; atzīstot, ka, ja mēs varētu pietiekami izprast universa kārtību, mēs atklātu, ka tā pārspēj visprudētāko vēlmes, un ka to padarīt labāku, nekā tā ir, ir neiespējami; ne tikai kopumā, bet arī mums pašiem īpaši, ja mēs esam pienācīgi piesaistīti Visa Radītājam, ne tikai kā mūsu esības Arhitektam un efektīvajam cēlonim, bet arī kā mūsu Kungam un mērķa cēlonim, kam jābūt mūsu gribas pilnīgajam mērķim, un kas vienīgais var nodrošināt mūsu laimi (Priekšv. *, 4 a b¹⁴. § 278. Priekšv. *, 4 b¹⁵).*

¹⁴ Erdm. izd., 469. lpp.

¹⁵ Erdm. izd., 469. lpp. b.

CosmicPhilosophy.org

<https://lv.cosmicphilosophy.org/>

Izdrukāts 2025. gada 22. novembris

Citi mūsu projekti:

- ▶ GMODEbate.org: Projekts, kas pēta eikas, scientisma, kustības "zinātnes atbrīvošana no filozofijas", "anti-zinātnes narratīva" un mūsdienu zinātniskās inkvizīcijas formu filozofiskos pamatus.